

~~382 4246~~

316

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

fiint
242

ALEXANDRU RUSSO

CÂNTAREA ROMÂNIEI

POEZIA POPORALĂ

ȘI

ALTELE

EDIȚIE PUBLICATĂ

de

PETRE V. HANEȘ.

Profesor Secundar

22. OCT. 2019

✓

20. 181

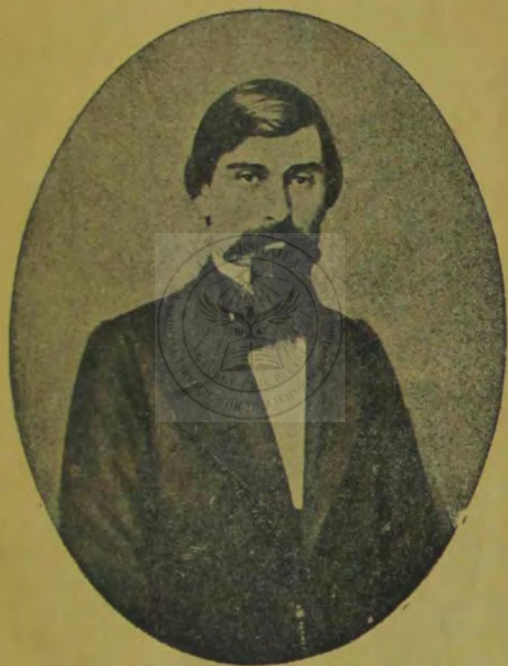
BIBLIOTECA IN. V. PLO
~~PROLOGUL INOZELI TOZELI~~
 10 - Mures - Marosvásárhely

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI LEON ALCALAY

No. 37, Calea Victoriei, No. 37

1909

ALEXANDRU RUSSO

† 1817—1859

Edițiunea operilor lui Russo, apărută de curând sub îngrijirea Academiei Române, a dovedit că interesul din ce în ce crescând pentru uitatul scriitor era justificat în totul. A fost o ocaziune ca să ne convingem că numele lui Russo nu e legat numai de „Cântarea României”, ci de o serie de alte scrieri, și mai ales de un întreg curent literar, cu desăvârșire necunoscut până acum câțeva vreme. Curentul acela pe de o parte a stăpânit literatura noastră dintre 1840 și 1860, iar pe de alta a determinat în mare parte și literatura dintre 1860 și 1880, influențând activitatea lui Ion Ghica, Alexandru Odobescu și B. P. Hasdeu.

O edițiune populară a lui Russo trebuie dar să vadă lumina zilei. N-rul de față cuprinde însă numai o parte și începe cu cea mai cunoscută scriere a lui, „Cântarea României”, și cu „Amintirile”.

P. V. H.

CÂNTAREA ROMÂNIEI

Dacă dușmanul vostru va cere legăminte rușinoase de la voi, atunci mai bine muri prin sabia lui, decât să fii privitorii împilării și ticăloșiei țării voastre. Domnul părinților voștri însă se va îndura de lacrămile slugilor sale, și va ridica dintre voi pe cineva, carele va așeza iarăși pe urmașii voștri în volnicia și puterea de mai înainte.

(Ironică Moldovenească).

I.

Domnul Dumnezeuul părinților noștri înduratu-s'au de lacrămile tale, norod nemângâiat, înduratu-s'au de durerea plămâilor tăi, țara mea ?. Nu ești¹ îndestul de smerită, îndestul de chinuită, îndestul de sfâșiată? Văduvă de feciorii oei viteji, plângi fără încetare pe mormintele lor, precum plâng și jălesc femeile displetite pe săcriul mut a soților.

1) în text este

2.

Neamurile auziră țipetul chinuiri tale :
pământul se mișcă. Dumnezeu numai să
nu-l fi auzit?... Răsbunătorul prevestit nu
s'au născut oare?

3.

Care e mai mândră decât tine între toate
țările semănate de Domnul pre pământ?
Care alta se împodobește în zilele de vară
cu flori mai frumoase, cu grâne mai bo-
gate?

4.

Verzi sunt dealurile tale, frumoase pă-
durile și dumbrăvile spânzurate de coastele
dealurilor, limpede și senin ceriul tău. Munții
se înalță trufași în văzduh : râurile ca pârae
peștițe ocolesc câmpurile ; noaptea tale în-
cântă auzul, ziua farmecă văzutul... pentru
ce zâmbetul tău e așa de amar, mândra
mea țară?...

5.

Pe câmpiile Tenechiei răsărit-au florile?
Nu au răsărit florile, sunt turmele, multe și

frumoase ce pasc văile tale : soarele înrodește brazda : mâna Domnului te-au bucurat cu bunuri felurite, cu pomete și cu flori, cu avuție și cu frumusețe... Pentru ce gemi și țipi, țară bogată?...

6.

Dunărea bătrână, biruită de părinții tăi, îți sărută poala și îți aduce avuții din ținuturile de unde soarele răsare și unde soarele apune ; vulturul din văzduh caută la tine ca la pământul tău de naștere ; râurile cele frumoase și spumegoase, pâraiele cele repede și sălbaticе cântă neîncetat lauda ta... O, țară falnică ca nici una, pentru ce fața ți-e îmbrobodită ?

7.

Nu ești frumoasă, nu ești înavuțită?... N'ai feciori mulți care te iubesc ? N'ai cartea de vitejie a trecutului și viitorului înaintea ta?... pentru ce curg lacrămile tale?...

8.

Pentru ce tresari? trupul ți se topește de slăbiciune, și inima ți se frământă cu

iuțeală... Cetit-ai oare în cartea ursitei?... Aerul mișcă turburat...vântul dogorește... Ingerul peirei arătat-ți-s'au? Noaptele tale sunt reci, visurile turburate ca valurile mării bătută de furtună... ce-ți prevestesc?

9.

Privește la miază zi, la miază noapte, popoarele își ridică capul... gândirea să i-vește luminoasă pe deasupra întunericului... Gândirea, duhul dumnezeesc, ce zidește, și credința ce dă viață... lumea veche se prăvălește, și pe a ei dărâmături slobozenia se înalță!... Deșteaptă-te!

10. ←

Mucenicii sângelui tău n'au zis oare: și Domnul va scula pe unul dintre voi, care va așeza pe urmașii voștri iarăși în volnicia și puterea lor?... Uitat-ai sângele ce cură prin vinele feciorilor tăi?... Mult ereai mândră odinioară când strigai „ura” în bătăi!... pieptul tău era tare ca de oțel, paloșul se tocea pe dânsul... soarele se întuneca de nori de pulbere ce ridicau răsboinicii tăi.

11.

Poporul tău erea îndrăsneț ca vulturul,
războinic și trufaș ca taurul neîngiugat...
Râmasu-ț'au oare numai umbra puterii și a-
ducerea aminte a vitejiei tale?...

12.

Cum au slăbit pieptul tău de oțel... mâna
ta cea tare cade de oboseală... și molășirea
au intrat în lăcașul voinicilor!

13.

In vremea veche... de demult, de mult...
cerul era limpede... soarele strălucia ca un
fecior tânăr... câmpii frumoase înprejurate
de munți verzi, se întindeau mai mult de cât
putea prinde ochiul... păduri tinere umbreau
déalurile... turmele s'auzeau mugind de de-
parte... și armăsarii nechezau jucându-se
prin rariște... pe o pajiște verde, slobozenia
copilă bălăioară cu cosițe lungi și aurite,
se juca cu un arc destins. Ferice de oa-
menii din câmpie, ferice de cei de la munte!...
Era vreme atuncea când tot omul trăia
fără stăpân și umbla mândru fără să-și plece
capul la alt om; când umbra văilor, pă-
mântul și aerul cerului era deschiși tutu-

roră; iar viața se trecea lină ca un vis; și când ajungea pe om nevoile bătrâneților și moartea, el se ducea zicând: „miam trăit zilele“, și era sigur că viața lui se va prelungi în copii și moștenirea lui...

Dar iată aerul se turbură... Căerul cel limpede se îmbrobodește cu nori întunecoși... un nor de praf învăluie câmpia și ascunde munții... se aud vaete... dobitoacele se învârtesc cum se învârtesc în nopțile vijelioase, când lupii urlă în păduri... caii nechiază jalnic... mulțime de glasuri se aud strigând... vedeți câtă primejdie, câtă nădejde, izbândă, câtă pierdere, turburare desnădejduire; vântul suflă și norul se împrăstie puțin... Doamne, făți milă... se vede amestecul unei bătălii!... Cei ce au năvălit sunt îmbrăcați în fier... săgeata alunecă pe pavăză, și paloșul cu două ascuțite taie în carne vie... dar pepturile goale stau în po-trivă... se luptă cu furie... se plec săbiei... inimile slăbesc... fug... țara slobodă au perit... Stați... izbânda'î în mâna Domnului... arcul se întinde din nou... luptătorii se amestec și se izbesc... pepturile goale de pavezile... capetele descoperite de coifurile... departe pe câmpie se văd arcuri zdrobite, fâșii de steaguri, apoi un coșciug¹ mare, mare se

1 în text „cuschiug“.

ridică, și o pară grozavă infloarează cerul... focul jerfei se înalță în văzduh... învinși și învingători cad în genunchi, și la lumina flăcării își dau dreapta și se iau în brațe... fii cu inima bună... țară bine cuvântată! Tu fuseși altarul rudirei crivățului cu pustia, a bărbăției cu mintea, a slobozeniei cu puterea. Din această rudire frământată cu sânge și sfințită prin foc se naște un popor nou.

Asfel povestesc bătrânii.

14.

Orașele se întemeiază și se înfrumusețază din nou... oamenii cresc în îndestulare și se înmulțesc ca năsipul mării... pământul se acopere de holde aurite... volnicia domnește ca mai înainte, dar nu acea volnicie pruncă, floare plăpândă a pustietății, ci slobozenia cea bărbată și luminoasă, sau puternică și cu rădăcină țeapănă și adânc înfiptă în pământ... sabia acum nefolositoare a războinicului stă în coliba sa spânzurată... femeile zâmbesc dulce la pruncii lor... chipul sbârcit al bătrânilor se întinde de bucurie... pacea aduce legea care chizăsuiește, iar nu asuprește, legea rod al slobozeniei... legea care apără pe cel slobod de nedreptate, și nu apasă pe sârmanul în

folosul bogatului... și multă vreme era numai oameni fericiți, de și se aflau bogați și mai săraci... căci nelegiuirea nu era cunoscută; și cei bogați și cei mai tari nu făceau ei singuri legea după cum le venea lor mai bine, și nu puteau călca dreptul altuia, și junii ziceau, închinându-se către bătrâni: cinste fie părinților noștri, cari s'au luptat vitejește și ni-au lăsat de moștenire moșie și slobozenie.

15.

Cel ce nu cunoaște nevoia legii, nu cunoaște ce e slobozenia, căci nu poate fi slobozenie fără lege... și acel ce nu se ține de duhul legii se leapădă de slobozenie.

16.

Pământ chinuit te-au iubit legea... când te va ierta Domnul?

17.

Slobozenia e îndoită... cea din lăuntru și cea din afară... ele sunt surori, una fără alta nu pot trăi... Slobozenia din afară este nea-târnarea moșiei în care naștem și care ne hrănește, moșia de la care tragem numele

nostru și dreptul de om, de subț biruirea oricărei alte țări și împărății. Pentru sângele ce ne dă, suntem datori cu sângele nostru. Pentru aceasta au fost bătăliile neamului nostru și a neamurilor, bătăliile cele vestite scrise cu movile și mănăstiri pe șesuri și pe dealuri. Slobozenia din lăuntru este legea, icoana dreptății dumnezeiești, legea așezată prin învoirea tuturor, și la care toți deopotrivă se supun.. Acolo unde nu e lege, nu e nici slobozenie, și acolo unde legea e numai pentru unii, și ceilalți sunt scutiți de subț ascultarea ei, slobozenia au perit... și fericirea e stănsă... căci atunci ca asupra, nevoile, necazurile și sărăcia izvorăsc în lume; atunci ca lumea se împartă în săraci și bogați, în stăpâni și robi, flămânzi și îmbuibați... atunci ca lumea stă în cumpănă de peire... căci dreptatea dumnezeiască e vecinică; ea urăște și blestemă pe omul și pe neamul ce alunecă în calea nedreptății... străbunii noștri au fost blestemați de Domnul pentru strâmbătățile lor, și blestemul au trecut din neam în neam până în zilele noastre... Privegheți asupra-vă ca la candela ce arde, ca nu copiii voștri și copiii copiilor voștri să zică de voi: blestem asupra părinților noștri, care au făcut strâmbătate... strâmbătatea izvorește din siluire, din pizmă, din jefuire

și din neștiință... legea dreptății e frăția, și ce frăție poate fi între uliu și prada lui, între răpitul și răpitor, între dreptul și nedreptul?... până când mai puteți, voi cei ce ați călcat dreptatea grăbiți a intra în calea Domnului, căci va sosi ziua izbândirei, ziua când vrabia se va lupta cu uliul și-l va birui... și într'adevăr zic vcuă, acea zi s'au apropiat.

18.

Tot lucru lasă sămânța sa prin care din nou se naște: din tulpina bătrână și putredă a fagului încolțesc vâstare tinere și vioae; așa din robie se naște slobozenia, din neorânduială [iese rânduiala]¹ jugul aduce mântuirea precum furtuna liniștea... Ridică capul, țară bântuită de vijăliile lumii, țară legată de jugul durerii!...

19.

Furtuna mântuirii strașnică are să fie... aveți grijă de ziua aceia și grăbiți-vă a vă îndrepta din vreme. Târziu va fi atunci a plânge și a se căi: căci suferința îndelungată împetrește inima omului și ucide mila

1) Din textul lui Bălcescu,

și o zmulge dintr'ânsa... Cei mari și puternici au toate zilele spre a se îngrășa din asupririle creștinilor... Norodul are un ceas numai, un ceas în care își izbândește, și cu acest ceas răscumpără veacuri de chinuri... Deșteptați-vă... că vine groaza... n'ați auzit prin somn țipetele și vaetele megieșilor?... blestemele văduvelor sărace, sudoarea oamenilor aruncată ca pleava, hrana sărmanilor mistuită, moștenirea copiilor răpită; adunate la loc cresc furtuna omească și iuțesc răsplata cumplită a dreptății Domnului. Cei ce prin siluire fac nelegiuiri, prin siluire pier... și sabia Domnului e în mâna norodului... și sabia atunci mănâncă carne și nu cruță pe nimeni de la sugătoriul până la cel desăvârșit bătrân. Și sângele curge ca un izvor, căci sângele îmbată mintea ca spirtul și ca vinul... și în acea zi se vor auzi mai multe vaete de cum s'au auzit de când lumea... și sângele vărsat va cădea peste capul celor ce fac strâmbătate și își spală mâinile, peste capul celor ce zic acum: nu este dreptate dumnezeiască... carii precupesc dreptul văduvei și vând cugetul lor și sângele fraților lor.

bătatea care se lăcomește la bunul altuia, și sârmanul care sfarmă funea cel strânge, Grea e strâmbătatea... și răsplata ei cumplită este !...

21.

Și era viața dulce și pacinică... sub aripele slobozeniei legea înflorește... toți fiii țării trăiau în bine, căci unirea și dragostea domneau cu ei... bogatul ajuta pe sârman : sârmanul nu pizmuia pe bogat... fiecare om avea dreptul său și era moștean în țara sa... legea era dreaptă și tare ; ea nimicea în lăuntru pe cei cu inimă vicleană, și era un zid de apărare de către dușmanul din afară... fruntea ta, o țară mult dragă, nu se pleca atunci rușinoasă înaintea străinilor, și când grăiai, glasul tău se auzia de departe... numele străinilor nu te îngroza, și deși ziceau ei între ei : hai să punem în fiare pe feciorii vulturilor și să domnim asupra lor... căci noi suntem tari și mai mulți la număr... și turmele lor vor fi a noastre... vom necinsti femeile și fetele lor, și vom batjocori perii cărunți ai bătrânilor lor. Dar tu râdeai de laudele sălbaticilor... că vulturii aveau aripi și cângi tari... când cătai la dâșii ei pereau, cum pere un nor de grauri când vulturul se leagănă prin văzduh... greu era

de a repune feciorii tăi.—Fiecare om era slobod și plătea cât o sută de oameni, căci se lupta pentru dânsul... slobozenia însu-tește puterea... numai cei mișei și cei răi țin cu străinii și cu apăsătorii...

22.

Vântul de la miază noapte bate cu furie... Cerul se întunecă... pământul se cutremură... în patru unghiuri ale lumii se văd înălțându-se stâlpi de flacără învăluită în nori de fum... se aud armăsarii nechezând, turmele mugind, zgomote pe cară și o larmă îngrozitoare de glasuri de tot felul; limbile se amestecă și oamenii nu se mai pot înțelege... popoarele se grămădesc și se îndeasă unele peste altele... d'abia urma unora de pe pământ s'au șters, altele au năvălit în locul lor... pare că ziua d'apoi a lumii ar fi sosit... scrâșniri de dinți, gemete și țipete de moarte se mai aude... noroadele dau năvală peste noroade și oameni peste oameni... pustiirea pășește înainte și în urma lor... dreptatea stă în jaf... legea în sabie, noaptea cu beznele sale au cotropit omenirea... sângele curge pâraie... focul mistuiește ce scapă din sabie... și moartea seceră pământul... întunericimea se îndeasă și mai mult... tot neamul omenesc se frământă

tă și se struncenează... urgia Domnului... dreptatea dumnezeiască trece pe pământ pustiind !..

23.

Viscolul siluirei se întinde și mai mult și jaful se întocmește... cei mai voinici dintre voinici cer să supue și pe soțul lor și pe cei mai slabi... sângele curge mereu... sabia domnește în acea vreme... setea de a stăpâni cuprinde pe oameni... Domnii și boierii neamurilor se ridică ca niște urieși și caută a zdrumica popoarele... o luptă mare și îndelungată se începe între om și om, popor și popor, și între popoare cu căpiteniile lor cele hrăpitoare.. oameni de războiu se unesc toți din toate părțile între sine... slobozenia se învinge... pustiirea se întinde peste tot locul.

24.

Din această frământare a popoarelor se naște o feară... Robia.

25.

Inima și tăria sufletelor bărbate !... temelia dreptului și ale slobozeniei nu per în veci..

în orice inimă rămâne un gând ascuns, un loc unde sămânța bună încolțește... popoarele își perd sfaturile și rătăcesc din calea dreaptă sau adorm în durere, dar nu per.

Lumea revășită se întocmește iarăși, dar cu încetul și cu durere mare; neamurile trec prin ispite și cercări, până ce intră priceperea într'insele și se înțeleg, așa și ferul numai prin foc se înlădie, se netezește și se face srălucitor.

26.

Se zice în carte, că Domnul pre cei fără de lege când voiește a-i prăpădi îi orbește și le însuflă cugete nebune și neînțelepte de mândrie... Domnii și boerii neamurilor ziseră între dânșii: să nu lăsăm popoarele noastre în odihnă, căci odihna deșteaptă gândirea, și gândirea mână la faptă... să ridicăm stavili, să semănăm zavistia și ura, și să însuflăm lăcomia cuprinselor și a prăzilor, și să împingem neamurile unele asupra altora, ca astfel să întindem domnirea și puterea noastră... și neamurile se dușmăniră și se pizmuiră între dânsele luptându-se mereu ca să slăbiască pe cele mai tari, ca să înghită pe cele mai slabe nu spre folosul lor, ce spre folosul asuprito-

rilor pământului... astfel popoarele se făcură părtaşe la nelegiuirile și nedumnezeirea căpeteniilor lor, sleiră sângele și topiră carne după oasele lor în luptă, până când rănite și sângerate și dându-și sufletul, cunoscură în sfârșit rătăcirea lor, și cum că toate limbele pământului sunt surori și fiice iubite ale Domnului... și vremea neînțelegerii trecu!..

27.

Neamurile toate s'au cunoscut între sine... limbele toate s'au îmbrățișat... Numai pe tine, țară de jartfă, pământ de sânge și de durere, nu te cunosc... mare ți-au fost fala... dar amară îți este răstignirea... Doamne depărtează paharul...

28

În mijlocul viscolului ce făceai tu, pământ desmoștenit?... Pământul ce acoperea cenușa strămoșilor era frământat de lavă... vârtejul furtunos învăluia câmpia... talazurile aceluși ocean fără margini de neamuri prăvălindu-se din toate părțile lumii spinteca cu durere coastele tale... Mumă fără copii, feciorii tăi rătăciți în vijelia omenească pribegea în toate laturile ducând cu dânși

u numai limba și dorul tău... moșia e cel mai de apoi cuvânt al omului; într'nsa se copriind toate bucuriile... simțirea ei se naște odată cu noi și e nemărginită și vecinică ca și Dumnezeu. Patria e aducerea aminte de zilele copilăriei... Coliba părintească cu copaciul cel mare din pragul ușii, dragostea mamei... plâzmuirile ale inimei noastre... locul unde am iubit și am fost iubiți... câinele care se juca cu noi, sunetul clopotului bisericei satului ce ne vestește zilele frumoase de sărbătoare... zbie-ratul turmelor când se întorceau în amurgul sării de la pășune... fumul vetrii ce ne-au încălzit în leagăn înălțându-se în aer... barza de pe strașină ce caută duios pe câmpie... și aerul care nicăierea nu e mai dulce !...

Și sub cortul pribegiei, bătrânii ziceau copiilor... colo... în vale... colo... departe... mai departe... unde soarele se vede așa de frumos... unde câmpiile sunt strălucite și pâraele răcoroase... unde cerul e dulce, unde pământul e roditor și giuncele sunt albe... copii acolo e țara !... și la aceste cuvinte voinicii prindeau armele... pruncii tresărau în leagăne... femeile cântau patria depărtată și durerea pribegiei... cei slabi se îmbărbătau. Și tu erai mândră atunci, o țară nemângâiată !... feciorii tăi erau un neam

bărbat... numele tău era vestit neroadelor... războinicii tăi erau vitejii vitejilor... dragostea moșiei întărea ca o zea de oțel latele lor pepturi și brațele lor erau tari... câți căutau la tine te pizmuiau, și dușinanii tăi însuși îți dau laudă... când din nări sforăind și din ochi scânteind, taurul clătina coar-nele, groaza se respândea în toate laturile...

29.

Lupta întărește pe cel slab, și primejdia mărește pe cel tare... tot bunul are nevoile sale. Ghimpul se ascunde sub floare... așa și slobozenia mulți vrășmași are... pentrucă este cartea cea mai frumoasă, cea mai roditoare din moștenirea părintească. Nu aurul este bogăția neamurilor, nu neavutul este sărăcia oamenilor.— Avuțiile de aur sunt peritoare, sărăcia harnică e o bogăție ce nu se răpește; munca e bogăția vecinică.

30.

Noi săracii de legi, ca să păstrăm moștenirea aceasta, sau ca să o luăm înapoi când ni s'au răpit, trebuie: o mare stăruință și privighere, jertfe necurmăte și o unire strânsă între oamenii din același sânge... astfel ca toți să stea pentru unul și unul pentru toți.

31.

Mai odihnești-te pământ al luptelor!... precum muncitorul stă de se răsufflă. Fruntea ta e plină de sudoare și de pulberea bătăliei... mai răsufflă puțin... căci ai dușmani mulți la număr... și soarta ta e luptă necurmată.

Fosta-i multe veacuri volnică ca pasărea văzduhului, până când o semeție iubitoare de cuprinderi râvni după patria fecioară a slobozeniei. Vulturul leghioanelor¹⁾ zdrobise lumea în ghearele sale... ca să te poată cuprinde în brațe, fu silit de a te lua de soție!... seminția pustiei cu seminția ce năvălise peste dânsa s'au amestecat... acum slobozenia mai bărbată are arc și sabie spre apărare... Ascute-ți sabia ca fulgerul și încoardă-ți arcul o, țara mea!... dușmanul se gătește și tu ești straja lumii... lumea te-au părăsit și s'au sculat asupra-ți; noroadele s'au legat între ele, pentru a te batjocori și o stinge dintre noroade pomenirea ta... o patria mea, jertfește-te!

32.

Grăbește a mai prinde putere... iată se mai apropie o furtună... De abia vijelia o-menească se mai potoli și o întunericime

1) legiunilor romane.

cât un grăunte se zărește despre răsărit...
 De ce merge mai crește... și ca un nor se
 îndeasă și se întinde... Cerul se întunecă,
 viscolul izbucnește... norul se varsă pe pământ
 ca un râu întărâtat, și ca o mare fără
 margine înghite și îneacă tot ce'i iese în-
 ainte... Spaima a coprins toate neamurile...
 slobozenia și legea popoarelor se sdruncină...
 potop de sânge este... pământul se umple
 de dărâmături... războinicii o iau la fugă...
 voinicii sunt coprinși de frică... semiluna stră-
 lucește.

Pentru ce salți, Dunăre bătrână?.. un bi-
 ruitor îndrăzneț venit-au oare ca în zilele
 strămoșilor să calce cu amândouă picioa-
 rele pe amândouă malurile tale?.. leghioa-
 nele înviat-au și mai vin să întemeieze de a
 doua oară patria?.. apele tale se nmflă, sar
 în sus și vâjje îngrozite... nu... un turban se
 vede pe mal... armăsarii Anadolului nechia-
 ză sărind în două picioare de nerăbdare...
 pala pustiește țărnul din a dreapta... po-
 poarele de la miază zi la miază noapte, de
 la răsărit la apus pleacă capul lor sabiei și
 se leapădă de legea părinților lor ca să-și
 scape viața, și cred Coranului... Mahomet
 ia locul lui Hristos... Sabia și Coranul duc
 robia după dânsle...

34

Pe râuri plutesc dărâmaturile palatelor și a bisericilor... cu sângele se scurge rămășița neatârării a douăzeci de popoare... Valurile izbesc spumegând valuriie, și spuma lor e sângerată. Pe luciul Dunărei merge și se întoarce, se afundă și se ridică un iatagan scânteitor... și valul înfiorat asvârle pe țărnițele înspăimântate pe ficiorii pro-rocului... Alah! strigă ei... aice e pământul făgădnit celor credincioși!...

35

Dacă dușmanul nostru va cere legăminte rușinoase dela voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui, decât să fiți privitori împi-lării și ticăloșiei țării voastre... Domnul părinților voștri însă se va îndura de lacră-mile slugilor sale și va ridica dintre voi pe cineva, carele va așeza iarăși pe urmașii voștri în volnicia și puterea de mai nainte.

36

Pustiirea se întinde pe câmpii... codrii clocotesc de o fâșiire duiosă... pe coastele dealurilor se văd numai sate arse și turme de femei rătăcind cu pruncii la țată... o,

țara mea? unde sunt acum voinicii tăi cei cu inima vitează și cu brațul tare... N'aud ei răcnitul tău... ȳaetele femeilor... plân-surile copiilor... ruģele fecioarelor?... leji făcutu-s'au miei?... Paloģele crunte ruginitu-s'au în mâinele răsboinicilor tăi?... și femeile ziceau: vai nouă... vai!... bărbații ș'au prăpădit inima... moștenirea copiilor noștri o să cadă în prada vrășmașilor... și copiii vor ajunge robii lor... și ei se vor purta cu dânșii sărmaneii, ca stăpânul cel rău cu câinele său... și vom rămâne de răsul și de batjocora neamurilor... și mu-mele ziceau la feciori lor: cel ce fuge dinaintea dușmanului este mișel... și mișeii nu sunt de sânģele nostru... duceti-vă de muriți mai bine slobozi decât să trăiți în robie și ocară.

37

Văjie crivățul... se clatină pământul! răsun buciumele... oamenii se iubesc cu oameni... zalele cu fierul... piepturile cu oțetul... vitejii cad morți în țarină... sânģele desfundă pământul... leșuri plutesc pe râuri... pârjolul se învârtește în toate părțile. Strigările luptătorilor, clăncăirea paloģilor încruceșându-se resun cu huet... ce te-ai făcut mare vizir?... unde-ți sunt voi-

nicii, pașă cu trei tuiuri? Vântul împotrivi-
rei sfârâmă zabalele armăsarilor tăi... nă-
vala se trase înapoi spăimântată de piep-
turile goale a vitejilor!..

Cine fuge colo în vale cu brâul descins...
cu turbanul desfăcut... cu pala zdrobită?..
Sultanul cel fălos... Sultanul groaznicul!..
Fugi... și erai împăratul împăraților... nu
mele tău îngrozea mai mult decât o oștire...
Pașii¹ tremurau când te vedeau trecând...
Unde sunt cetele cele numeroase ca și țā-
rile tale, ostași tăi mai mulți la număr de-
cât stelele cerului? Trăsnitul pică din mâi-
nile tale... numele tău nebiruit peri... Fugi...
și în goana fugei, căpitaniii tăi nu mai cu-
nosc pe voinicul înfricoșător ce încura ar-
măsarul înaintea bătăliei. Caută în urmă,
vezi-ți comorile prădate... Haremul pângărit...
caili nechezând în câmpie fără călăreți... câte
mume te vor blestema o. Sultane fulgere...
credincioșii prorocului zac ne îngropați pe
câmpuri... Dumnezeu s'a fost îndurat de la-
crămile slugilor sale, și au ridicat pe acela
ce le-au așezat iarăși în volnicia și puterea
de mai înainte.

38.

Ești frumoasă, ești avuțită... o țara mea...

1) pluralul de la „pașă“.

ai copii mulți la număr care te iubesc... ai cartea de viteză a trecutului și viitorul înaintea ta... pentru ce curg lacrămile tale ?..

39.

Tresari, pare că trece pe zare năluca văilor... inima ți se frământă cu iuțeală... cetit-ai în cartea ursitei, ori că îngerul peirei ți s'au năzărit ?..

40.

Pentru ce stai înmărmurită o, țară română? nu-ți mai aduci aminte de zilele cele vechi?.. trăsnetul se zdrobea în mânele celor nebiruiți... turbanul se restogolea în țărână... străinul fugea ca de moarte, când vedea amenințătorul tău steag, un semn de dreptate, putere și slobozenie... Turcul cuprins de spaimă, alerga să se ascundă între cadâne în harem... și Tatarul în fuga calului lua îndărăt drumul pustiei !

41.

Subt poalele unui munte se întindea o câmpie mare, și un soare strălucitor lumina acea câmpie... Doi inși se preumbla prin tr'insa... stau ades în loc.. și apoi pornea

mai departe... precum spicurile în vremea secerei zac unele peste altele, așa și oase peste oase de morți acoperea pământul... petice sfâșiate și agățate de prăjina lor plecată, de abia se mai mișcau de vântul ce dogorea... un nor de corbi fâlfâia pe deasupra croncănind, vulturi mari se învârtejea în văzduh, apoi de odată se asvârlea cu iuteală peste oasele înălbite... nici o locuință nu se zărea în acea vale a morții... ici colo movile semănate fără rând încrețeau ca niște valuri luciul câmpiei... și pe fiecare din acele movili era câte un semn deosebit... pe una o cruce roșie plecată... pe alta un turban sângerat cu semiluna înfiptă pe dânsul... mai departe o suliță tătărească sfarmată... și acolo stau mormane grămadite după seminții și lege, oasele neamurilor care se întâmpinară pe acest câmp de bătaie... fiecare la un loc, ca un semn de izbândă pomenitoare... La marginea câmpiei era o pădure, iar din fundul pădurei se auzea o fâșiire neînțeleasă... o plângere ce semăna cu vaetele sufietelor chinuite... Copacii erau împeștrițați de frunze felurite, pline de o rouă roșie... și în vârful unui stejar bătrân un vultur, alb fâlfâia și scutura din aripi... și la fiecare din acele mormane cei doi oămeni în genunches și ziceau împreună... „Fală și

mărire ție, țara noastră, bine cuvântată și cuvântătoare de Dumnezeu.. feciorii Hunilor s'au încumătat să te supue... și tu ai fost peștera ciolanelor lor... potopul Asiei au vrut să înghită lumea... și tu ai fost stavila lumii... un neam de viteji au râvnit la turmele tale și la grânele aurite ale holderlor tale... și tu ai legat pe viteji doi câte doi... și ai arat cu dânșii țarina¹⁾... și ai semănat cu sângele și cu sudoarea lor Dumbrava roșie, pădurea sângelui!

42.

Cum de te-ai veștejit floare a falei și a slobozeniei?.. Intr'o zi vruseși să te odihnești ca omul obosit de muncă... și feciorii tăi cei vicleni făcură sfat între dânșii... cugetul nedreptăței și al domniei intra în sufletul lor... și râvniră la armele și avuția fraților lor. Zavistia semăna sămânța gălcevelor și a împerecherilor... feciorii tăi te mușcară la inimă, o, țara mea, și îți făcură rană mare... Străinul puse piciorul pe peptul tău ca să te înădușă... și dete în mânele voinicilor tăi furca în locul paloșului de odinioară... și tu, mușcată, te lăsași de bună voie în mâna celor ce nu putuse a te birui!...

1) în text „țarina“.

43.

În șesurile tale dușmanii corturile ș'au întins... mândria numelui tău au căzut precum cade de pe deal stejarul cel îmbătrânit, și nu-ți lăsară de a răsufla fără numai atâta aer precât se îndurară ei... Domniile și boeriile tale îngenunchiară înaintea lor.

44.

Erai un trup cu vieată; și ai ajuns umbra morții... rășboinicii tăi s'au făcut muieri, boierii tăi robi a dușmanilor, și steagul tău pieri dintre steagurile neamurilor!...

Pentru ce te frământă oare? Îți este dor de vremea veche... vr'o rază din fala trecută venit'au să lumineze fruntea ta?... Nu, ci frământarea e de durere!

45.

Mândră și vitează erai în bătălie, o, țară română... cu greu și cu anevoie era a te birui... Ca să-ți sugă sângele, feciorii tăi cei blestemați te deteră în prada dușmanului. Neamurile ce pizmuia puterea ta și numele tău cel falnic se legară între ele, și ziseră: hai să zdrobim acest cuib de volnicie... ele te orbiră de ură și de zavistie, puterea ta

se toci pilită de trupul tău însuși... uriașii se aruncară asupra trupului tău, și îl tăiară în bucăți: și împărțiră între sine ca pe niște turme pe feciorii tăi: „și aruncatau la sorți hainele lui Hristos“, zice psaltirea.

46.

Mult mai înainte păgânul zisese: Ca să zdrobesc acest trup ce mă îngrozește și când nu se mișcă, să dau drumul asupra-i nemernicilor mei... și venetici, lepădați de Domnul, ca un nor de lăcuste trecură mările, și se asvârliră peste tine, o, pământ al grelelor dureri și supseră sângele măduvei tale! Ei aruncară pe copiii tăi în besnele întunericului... și numele lor pieri cu tine... Erai slobodă... și te puseră în obezi... erai avută... și se înbuibară de carnea ta, ca niște lupi flămânzi... erai vitează... și înfipseră mișelia în inima ta... erai vrednică și lăudată... și ajunseși defăimată... erai curată... și te pângăriră cu tâlhăria și nelegiuirea!

47

Sângele feciorilor tăi s'au stricat. și inima lor au putrezit... când erai tare, erau și ei mândri de tine... dar de când s'au ames-

tecat cu cei mișei și cu cei vicleni, s'au făcut și ei vicleni și mișei !...

Tu ești ca corabia fără cârmă bătută de furtună... și vâslașii cei răi care și-au însușit de a fi cârmaci te duc dintr'o nevoie într'alta și mai mare, din fără de lege în fără de lege, din păcătuire în păcătuire... că sunt orbi de strâmbătate... iarba se usucă pe unde călcăm... înțelepciunea noastră e minciuna... isteciunea noastră, jăfuirea... faptele noastre, faptele iadului... și am su-pus [în] robie pe frații noștri, am robit clăcei sângele nostru, și am ofilit fruntea ta... stins-am candela cu suflarea noastră de fără de lege... ce vei zice, o, țară de necazuri, Rahilă nemângâiată... când îi grăi ?.. ce vei face când va veni ziua dreptăței și a curățirei ?

40.

Jalnic e cântecul tău, Româncă copiliță !... ce zici ? Euicerii trecut'au Dunărea ? Tătarul pustielor împrăstie oare spaima dealungul țării ?... Leahul călăreț venit-au să-și izbândească de războaele pierdute și Ungurul să-și adune oasele răsipite ale osta-

șilor săi?... Logodnicul cins-au paloșul strămoșesc? cântă-ți cântecul...

50

Doina și iar doina! - cântecul meu e versul de moarte al poporului la șezătoarea priveghiului... pământul îi e de lipsă... și aerul îl înecă... văzut-am flăcării scuturându-și plețele... și fruntea lor a se încreți fără de vreme... florile de pe capul copilelor a se vesteji... și poporul cântând în beție uitarea necazurilor... Trist e cântecul în sărbătorile satului: „Birul îi greu, podvoada e grea!...” Bătrânii își ascund ochii plini de lacrimi, bărbații stau obidiți... cântecele se sfârșesc în blăstămuri... și copii căinează nașterea lor. Poporul e stâlpul țării... fiecare părticică de pământ e vâpsită de sângele lui.. și într-o zi ni s'au zis: Muncește, Române, de dimineată până în seară... și rodul muncii nu va fi al tău!... tatăl tău ți-au lăsat de moștenire o țarină¹⁾ și arme... și nu te vei bucura de dănsese... și tu vei trăi veșnic robind... trupul și sufletul tău vor fi străini pe pământul înrodit de tine.; vei plăti aerul ce resufli... vei plăti soarele ce te încălzește și locul unde zac oasele mamei tale,

1) în text „țarină“.

vei plăti dreptul să crești vaca ce hrănește pe copiii tăi și boul ce-ți ajută la muncă... trupul tău se va gârbovi sub bătaie și partea ta în lume va fi ocară! Veneticii zisune-au în limba lor: Al nostru e pământul și acei ce locuiesc pe dânsul... ale noastre câmpurile... a le noastre dealurile... ale noastre cătunele, satele și târgurile, colibe și curțile, toată mișcarea și toată suflarea... Tu ai fost puternic și viteaz în luptă... dar puterile tale s'au tocit de sărăcie și de stricăciune... și noi am cules rodul vitejiei tale...¹ vor veni feciori cu mângâieri mincinoase de țor povesti că ești și tu un popor... noi suntem păstorii... tu ești turma chinurilor... toți își bat joc de viața, munca și sărăcia

1) Cf. următorul pasagiu din *Idee repede de istoria Principatului Țării Românești* de F. A. Ron, București 1835: „ori care altă nație poate să-i zică cu desprețuire: „Inceputul ce ai este necunoscut, numele ce poți nu este al tău, nici pământul pe care locuești: soarta ta așa a fost ca să fii tot după cum ești: leapădă-te de inceputul tău, scimbă-ți numele sau primește pe aceasta ce ți-l dau eu, ridică-te și du-te din pământul pe pe care locuești, căci nu este al tău, și nu te mai munci în zadar, căci tu nu poți fi mai bine de cât ești... Aceste vorbe pline de rușine, de descurajare și de desnădăjduire ca un trăsnet ar cădea asupra acelei nații...” (tom. I, pag. VI—VII).

ta, și slugile singilor calc peste trupul tău... cei ce zic că sunt aleșii tăi cresc în măriri și avuții și ție-ți este frig și copiilor tăi le este foame!... Ei fac legi, dar nu pentru dânșii, ci pentru împovărarea ta!... Doina și iar doină!... suntem pribegi în coliba părintească... și străini în pământul rescum-părat cu sângele nostru!... Dar în câmpie crește, și pe deal iarăși crește o floare pentru popoarele chinuite... Nădejdea!

Era odinioară un neam de frați născuți tot dintr'o mumă și dintr'un tată... și veni acel neam într'o țară lată și mănoasă pe căile cerului de se pomenește și astăzi... și frații se iubiau între sine și creșteau în avuție și fericire... turme nenumărate ca stelele pășteau în câmpii întinse... vecinii și hoții pismuiau unirea, puterea și bogăția lor, dar le era teamă de dânșii, căci bărbăția lor îi îngrozia... și astfel acești frații trăiau fericiți și copiii lor în moștenirea cea mare rămasă de la părinții lor... Când vr'o nevoe vinea dintr'o parte, ei alergau cu toții într'acolo... cădeau cu toții împreună când vijelia mare îi doboroa, dar se ridicau iarăși cu toții împreună și izbân-

deau... astfel se pleacă și se ridică la timp de viscol vârfurile codrilor.

După ce trăiră într'acest chip vreme multă, nepoții ziseră într'o zi între dâșii : Pentru ce să mai trăim amestecați unii cu alții, mai bine să împărțim moștenirea părintească, și fiecare să ia partea sa... Atuncea traseră cu funia și-și împărțiră moșia în mai multe părți : una la miază-zi, alta la apus și alta la miază noapte... săpară șanțuri și puseră râurile și munții hotare între dâșii... și de atuncea frații nu se mai puteau vedea între ei... și vecinii se umplură de bucurie... Nu trecu mult, și fiecare șezând închis în moșia sa, ajunsese că copii din aceeași părinți uitară de tot unii de alții și de [și] vorbeau tot o limbă... dar nu se mai înțelegeau... și când unele din ramurile acelu neam se strângeau pe fața pământului înecate de vecini, ceilalți frați nu simțeau nici o durere... căci acum erau streini și dușmani între dâșii, și se ridicau cu dușmanii împotriva sângelui lor !...

Și aceste neamuri care încă se numesc între sine Români, în ochii celorlalte popoare sunt numai seminții rătăcite, al căror izvor s'au stins din ținerea minte a oamenilor !...

52.

Domnul Dumnezeuul părinților noștri înduratu-s'au de lacrămile tale, țară română?.. Nu ești îndestul de zmerită, îndestul de chinuită, îndestul de sfâșiată?.. Văduvă de feciorii cei viteji, plângi fără încetare pe mormintele lor, precum plâng și jălesc femeile displetite pe sicriul mut al soților.

53.

Neamurile auziră țipătul chinuiri tale... pământul se mișcă... Dumnezeu numai să nu-l fi auzit?.. Răzbunătorul prevestit nu s'au născut oare?

54.

Care e mai mândră decât tine între toate țările semănate de Domnul pe pământ? Care alta se împodobește în zilele de vară cu flori mai frumoase, cu grâne mai bogate?

55.

Deșteaptă-te, pământ român! Biruește-ți durerea... E vreme să ieși din amorbire, seminiție a domnitorilor lumii! aștepți oare

spre a învia ca strămoșii să se scoale din morminte?... Intr'adevăr ei s'au sculat și tu nu i'ai văzut... ei au grăit și tu nu i'ai auzit... Cinge-ți coapsa ta, caută și ascultă... ziua dreptății se apropie... toate popoarele s'au mișcat... căci furtuna mântuirii au început... Vezi! cu cât mai mult pleci capul, cu atâta cei nelegiuți își bat joc de tine, și sug sângele tău... Din a dreapta și din a stânga piticii și urieșii râvnesc la tine, ori cât de slabă și sdrumicată ești.

56.

Sfârșitul ispitelor s'au apropiat... căci vremea trece iute... și semne s'au arătat pe cer... și blestemul au covârșit măsura... Fi înălțară trufia lor pe tâlhărie, avuția lor pe foametea ta... mărirea lor pe sdrențele tale... puterea și strălucirea lor pe sângele ce ai vărsat într'o sută de bătălii, unde părinții lor nu se aflară!... ține minte numele lor, o, țară a grelelor dureri, și numele străinului!

57.

Aurică copiliță, cântă frunză verde, cântă floarea câmpului, cântă floarea muntelui, cântă nădejdea... nădejdea e glasul Dom-

nului! Norocul trebuie să se isprăvească și să se curețe de păcatele sale, și prin ispitele suferinții numai se curăță noroadele cele ce am făcut în vremea trecută nu sunt ispite... căci dacă ne-am luptat și am fost viteji, rodul luptei și al vitejiei ne-au fost volnicia și numele nostru... ispitele sunt strâmbătatea judecătorilor... despoierea și mișelia, minciunea și lăcomia, sgârcenia și impilarea Domnului și a boierilor... cum-păna nepotrivită a dreptății... uciderea proslăvită... robirea pentru unii, și desfrâul pentru alții... toate acele fapte grozave, pentru care sau cotropit Sodoma și Gomora, orașe și țări urgisite de Domnul Dumnezeu pentru blestemația lor!.. și toate aceste ispitele-ai cercat, pământ român ;... paharul fără de legi s'au umplut peste margine și palaturile de strâmbătate se prăvălesc surpate de blestemul norodului! Făptuitorii de tâlhării se spăimântează însuși de faptele lor!... Domnul s'a întors cu scârbă fața de la dânșii și îngerii sau depărtat cu groază de ei. Ești searbădă și slăbănogită.. ai suferit toate.. o, țară de chinuri!... Ridică-ți capul strivit și caută de vezi,.. semne s'au arătat pe cer.., furtuna mântuirii au început!..

58.

Să nu ne scârbim de vremea trecută, când bătrânii povestesc bătăliile cele uriașe și ne arată dărâmăturile cetăților; când ne spune lupta, zgomotul, sângele vărsat și câmpiile acoperite de morți, ciuma și văpaia focului, foametea și războiul, și pe câmpiile pârjolate cetele tătărești, târind în fuga mare, legați de cozile cailor, pe femei, copii și bătrâni!... Era acea vreme a luptei... era viață, bărbăție și putere, victorie și jertfe... cei ce făceau faptele mari aveau o moșie... și era umărul drept al moșiei. Și ridicau stâlpi de biruinți și țara era o țară de fală și zidiul cel tare al credinței!...

59.

Orașele s'au întemeiat din nou, dărâmăturile turnurilor și a curților nu se mai văd... alte curți și alte turnuri s'au înălțat în locul lor... copiii robiți întorsu-s'au iarăș... dar oamenii sângiurilor nu-ți deteră înapoi volnicia... pământ al grelelor dureri!... și copiilor tăi le-au rămas robia... Pe câmpul de bătăe se văd oameni cu brațele goale, cu piepturile dezvelite, zvârlindu-se peste a-

scuțitul paloșelor... și în locul oricărui om ce cade, în locul oricărui piept ce se despică, alt piept și alt om se pune la rând... carnea tocește fierul... bătrânii robiți cântă... femeile blestemă pe cei mișei... Dar în orașele cele nouă a tale, o, țară română, nu se mai aude de vitejie... ci de lăcomie și de nedreptate! Pe câmpiile tale și pe drumuri trec fețe serbede și veștede fluierând doine dureroase!

60.

Viscolul pustiirii au suflat pe acest pământ... sângele părinților în vinele strimpte a strănepoților au secat!

01.

Viforoase erau vremurile cele vechi... dar oamenii se nășteau tari!... pământul era acoperit de dărâmături și de trupuri moarte... dar din acele câmpii, ce fumegau de părjol și de măcel, se înălțau strigări de biruinți și de slobozenie... Ticăloșia și moartea sunt și acum... dar unde sunt slobozenia și biruința,.. și strigătele ce se înalță sunt numai ale durerii!... ce ar fi ajuns pământul acesta, dacă strămoșii noștri ar fi dormitaț și ei !...

62.

Deșteaptă-te, pământ român! birue-ți durerea, e vremea să ieși din amortire. seminție a domnitorilor lumii!... aștepti oare spre a învia ca strămoșii să se scoale din morminte?... într'adevăr, într'adevăr ei s'au sculat și tu nu i-ai văzut?... Ei au grăit, și tu nu i-ai auzit... Cinge-ți coapsa ta, caută și ascultă... Ziua dreptății se apropie..., toate popoarele s'au mișcat... căci furtuna mântuirii au început!...

63.

Nu ți s'au zis oare prin gura mucenicilor tăi: „Și domnul părinților voștri se va îndura de lacrămile slugilor sale, și va scula pe unul dintre voi, care va așeza pe urmașii voștri iarăși în volnicia și puterea lor de mai înainte?...

64.

Deci timpul sosit'au... semne s'au ivit pe cer... pământul s'au clătinat de bucurie... blestemul înfricoșat s'au auzit despre apus... și toate popoarele s'au deșteptat.

05.

Cinge-ți coapsa, țară română... și-ți întărește inima... miază noapte și miază zi, apusul și răsăritul, lumina și întunericul, cugetul disbrăcător și dreptatea s'au luat la luptă... Urlă vijeliă de pe urmă... duhul Domnului trece pre pământ !...

DECEBAL și ȘTEFAN CEL MARE

Strălucite și mult mărețe figuri sânt ale acestor doi eroi în cadru istoric al Daciei vechi și al noiei Dacie! Inchipuirea se pierde în zbor, când cearcă a se urca până la înălțimea lor, și însă numele unuia dintre acești bărbați legendari este în toate gurile, pa când celălalt este acoperit cu vălul uitării.

Fanatismul patriotic și ignoranța atribue lui Ștefan tot ce i se pare minunat, tot ce-i este necunoscut: orice zidire veche, un pod de piatră dărâmat, o movilă de pământ ridicată în mijlocul unui șes întins, o ruină de cetate, biserici, schituri etc... tot, zice Românul, este făcut de Ștefan Vodă.

Dar istoria este mai nepărtinitoare; ea ne arată imaginea maiestoasă a lui Decabal strângând cu o mână rana deschisă în pieptul sau și cu cealaltă chemând popoarele în contra poporului-rege.

Ștefan e un luceafăr luminos; Decebal este un soare întunecit: însă umbra lui Decebal se întinde mai departe decât lumina lui Ștefan.

Ștefan este un om gigantic ce umple ochii; Decebal se înalță în zarea trecutului ca o zeităte nevăzută și neînțeleasă.

Și urul și altul au avut acelaș țel, aceeaș idee sublimă: neatârnarea patriei lor! Amândoi sunt eroi, însă Ștefan un erou mai local, un erou moldovean, când Decebal este eroul lumii!

În vălmășagul secolelor trecute nu e rar de a vedea unele staturi¹⁾ mici susținându-se și mărindu-se chiar prin ajutorul politicei. Astfel Ștefan amenințat din toate părțile de oardele sălbatice ale Tătarilor și de nenumăratele fieare asiatice ce năvăliseră în Europa la glasul lui Mahomet al II-lea și al lui Baiazid, poreclit *Fulgerul*; atacat fără răgaz de Leși și de Unguri sub pretext de oarecari drepturi fictive, Ștefan zic se opuse dușmanilor când cu puterea, când cu dibăcia unei igenioase diplomații. El se uni cu Leșii ca să bată pe Unguri, cu Ungurii ca să alunge pe Leși și cu amândouă aceste neamuri ca să reziste Turcilor.

Înțelept, viteaz, neadormit, el izbuti a face

1) state

dintr'o țară de păstori o țară de răsboinici spăimântători, și cu singurele lui mijloace el fulgeră pe Baiazid *Fulgerul*, combătu cu succes pe Matias Corvinul, zmulgându-i o parte din Ardeal, mătură Leșii de pe pământul românesc luând Podolia și Po-cuția și puse stăpânire pe șesurile goale ale Bugeacului și chiar pe o parte din câmpiile Valachiei (Țării românești).

În mijlocul tăcerii de moarte în care lumea era cufundată pe timpul lui August, se vede ridicându-se de o dată în fața imperiului roman un om nou și un popor nou, pre care vechii cetățeni ai Romei îi numiau barbari.

Însă șeful barbar se numește Decebal; el are o inimă ce ar putea cuprinde lumea întreagă, el se sprijinește cu mândrie pe arcul libertății. Popoarele stau în mirare cu ochii țintiți asupra acestui barbar care se măsură cu împăratul, găsindu-se de o potrivă cu dânsul, și care umilește Roma si-lind-o să-i plătească tribut. Domițian Dacicul, Particul etc... seacă comorile sale ca să cumpere pacea de la Decebal, însă Decebal sgâlție puternic colosul roman fără a-l putea răsturna; el combate cu neîncetare influența romană, mărirea romană, domnirea romană și în fine cade glorios sub brațul divului Traian.

Moartea lui este ultimul sacrificiu ce-l face poporului său; el se ucide pe ruinele patriei sale!

Decebal e ca stelele acelea călătoare ce se zăresc pe cer fără a se ști de unde vin și unde se duc. Necunoscuți pe lume, el și poporul său, până în momentul când încep lupta cu Roma, ei dispar în curând și de abia numele lor rămâne înscris în unele pagini de ale lui Tacit.

Ștefan și Decebal au fost oameni de aceea carii nu au nici strămoși, nici moșteni.

Decebal mort, Dacia cade, fecioară încă, în trista condiție de provincă depărtată. Ștefan coborât în mormânt, Moldova pe care el o ridicase la culme se întunecă încet, încet, pierde rangul său, drepturile sale, hotarele sale cele vechi și nu mai conservă decât numele său și suvenirile Domnului Ștefan.

Remarcabilă asemănare de destinuri ale țării la două epoci atât de depărtate, după moartea acestor doi oameni!

Ștefan și Decebal au lăsat testamenturi patriotice. Testamentul lui Decebal au fost moartea lui... Ștefan prevăzând moartea ce amenință patria sa au dictat cu limbă de moarte povățuiri isvorite din durerea inimii și din luciditatea cugetării celei mai înalte.

După unsprezece secole, Ștefan au ridicat spada sângeroasă care căzuse din mâna lui Decebal .Cine oare va fi chemat a ridica spada purtată cu atâta glorie de Ștefan cel mare?

Și când?...

STUDII NAȚIONALE

Toate națiile în decădere sau în stare încă ne cultă au avut și au hoți pe care poeții și romanțierii îi idealizează. Spania, Sicilia, Italia, Calabria sunt chiar astăzi cuterate de bande înarmate, ce se țin la drumuri, viețuesc în codruri și sunt groaza călătorilor. Grecia au avut *clefții* săi, carii sub pretext de a se răsbuna asupra Turcilor trăiau mai mult din jafurile făcute asupra creștinilor, și însă numele de *cleft* este sinonim cu numele de brav!

De und vine această influență magnetică pe care o simțim când se pomenește de acei oameni ieșiți din calea dreaptă? Pentru ce suntem dispuși a da simpatiile noastre acelor prigonți de asprimea legilor? Ne place oare traiul lor zvânturat? Am vrea ca dâșii să dormim prin păduri cu capul rezemat de rădăcina unui ștejar, cu mâna pe oțelele pistoalelor? Am vrea să stăm de

pândă pe vârful unei stânce, să ne expunem zilele necontentit la trude, la pericole la lupte? Ne încântă ideea unui om ce are curagiul a se revolta în contra societății întregi și a o combate cu singurile lui mijloace, sau însfârșit există în sufletul nostru un glas tainic, care îndeamnă a lua partea celui mai slab contra celui mai tare?

Oricum să fie, popoarele au o admirare plină de dragoste pentru unii hoți și chiar un cult pentru vitejiile lor, căci tot curajul națiilor căzute se concentrează în acei oameni energici.

Unii din aceștia au fost împinși în calea hoției prin vreo nedreptate, de care ei au voit să-și răsbune; alții au fost conduși de spiritul lor neastâmpărat, de natura lor activă, alții de farmecul codrului care îl atrage pre Român cu o putere neînvingă. Cine știe dacă născându-se în alte timpuri, în alte locuri și în alte condiții, ei n'ar fi ajuns oameni însemnați pri fapte mărețe!

Moldova are și ea alnatele sale scrise pe frunzele codrilor; și ea are eroii săi de drumul mare, ale căror balade sunt *cu drag* cântate de popor, căci poporul vede în ei pe niște apărători meniți a restabili cum-păna dreptății.

Țara muntenească (*numită astfel în glumă, căci cea mai mare parte din*

ea nu este decât un șes) au avut asemenea hoți înfrățiți cu poporul. La anul 1830 au fost prins și executat în București unul din ei. Lumne multă asista la acel crunt spectacol, iar când drama fu săvârșită pentru satisfacerea societății, un țăran se puse în genunchi lângă trupul mortului și începu a plânge amar.

— Ce ai? îl întreabă cei cari-l înconjuraseră.

— Ce să am? mă doare sufletul, căci ăsta mi-a fost binefăcătorul meu.

— Cum?

— Acum e o lună, îmi aram ogorul; unul din boi căzu mort de osteneală și de căldură!.. Începui a-mi zmulge părul de des-nădăjduire, când omul ăsta, Dumnezeu să-i ierte păcatele, îmi zise: „Ține, sărmane, și nu te mai căina; cumpără-ți alt bou..“ și îmi dete 12 galbeni fără a aștepta măcar să-i mulțumesc¹.

Or fi vreo patruzeci de ani, de când o bandă de trei hoți vestiți domina Moldova pe atunci nu exista poliție, și comunicațiile între ținuturi ereau foarte grele, prin urmare acel triumvirat predă țara în ziua-mare fără grijă de potiri. El era compus

¹ A se vedea Alexandri. poezia „Groază“.

de Bujor și de doi boieri din cele mai în-
tâie famili !

Prinși însfârșit de Arnăuții hatmaniei,
Bujor, *mojicul*, fu spânzurat, iar nobilii,
privilegiați până 'n momentul morții, fură
descăpățânați în câmpul Copoului. Cu toate a-
cestea cronica pretinde că doctorul Gall ar
fi cumpărat scump capul lui Bujor pentru
ca să-l studieze, și că n'a dat nici o lețcae
pe tidvele boerești.

Acest Bujor și-au primblat vitejia prin
Valahia, prin Bucovina și prin Basarabia
fără frică de catane sau de Cazaci, iar când
se arăta în Moldova, poporul zicea :

S'au ivit Bujor în țară...
Pe ciocoi mi-i bagă în feară, etc.

Și atunci boerii mergeau la drum cu câte
doi, trei Arnăuți plini de arme din cap până'n
picioare.

Cuconul A., ducându-se la Bacău cu ne-
vasta d-sale, care dormia în trăsură, se văzu
de odată oprit în mijlocul drumului. Bujor
cu șase tovarăși îi ațineau calea.

„Frunză verde de negară
Au eșit Bujor în țară !
Bate, pradă, nu omoară...
Pe ciocoi îi bagă'n fere“.

Arnăutul de pe capră vru să se posomorească, însă nu-i dote vreme unul din hoți, căci îl smunci de sus și-l culcă în țărână sub genunchiul său.

— Ce vreți? întrebă boerul.

— Ca să știi ce vrem, cucoane, află că eu sunt Bujor.

— Bujor?

— Bujor!

— Am înțeles, adaugă boierul.—Iată pun-ga, însă vă rog să nu-mi treziți nevasta.

— N'ai grijă, noi nu spăriem femeile... Câți galbeni ai cu d-ta?

— 150.

— Numai?

— Numai!

— Cu zimți?

— Impărătești.

— Prea bine.. Mulțumesc... Unde mergi?

— La Bacău.

— Să spui ispravnicului închinăciuni din partea mea. Hai, încălecă flăcău și călătorie bună.

Surugiul de cuvânt, se asvârli pe cal; Arnăutul se agăță pe capră cu sprâncenele posomorite și boerul răsufală mai ușor.

— Stați, răcni Bujor..

— Ce mai este, întrebă boerul îngrijit.

— M'am răsgândit, că poate să ai ne-

voie de parale la drum; iată zece galbeni dela mine.

Zicând acestea, Bujor aruncă galbenii în trăsură; caii pleacă cu fuga, iar cucoana trezindu-se și văzând monedele de aur imprăștiate pe perne, începu a râde întrebând dacă au căzut vre-o ploae cu bani, în vreme cât dormise.

— Da¹, răspunse bărbatul ei; mi-au căzut din senin niște Bujori de gălbenăși.

Lăutarii țigani, ca vechii rapsozi, cântă poporului baladele sale strămoșești pe un ritm monoton și melancolic. Poporul le ascultă din copilărie până la adânci bătrânețe, fără a se sătura de ele, precum nu se satură de apa limpede a izvoarelor, căci poezia e pentru dânsul o apă răcoritoare, care-i îndulcește inima.

Cari sunt însă autorii acelor balade? Poporul însuș, poporul întreg!... De aceea poezia lui cuprinde atâta frumusețe, care încântă și minunează auzul. Un singur om nu ar avea o comoară așa de bogată în imagini poetice, în idei mărețe, în simțiri duioase.

Câte o dată se întâmplă ca hoții să fie

1) in text „dar“.

și poeți; ei atunci își fac cântecul după plac și îl răspândesc în țară prin gurile lăutarilor. Ioan Petrarul din ținutul Neamțului a compus însuș balada lui cu cât-va timp înainte de a muri.

Cine trece lunca mare ?
Ioan Petrarul călare
Cu cealmaua despre soare...
Cu trei rânduri de pistoale... etc.

La anul 1834 o brișcă înhămată cu trei cai venia despre Siret către pădurea Strungei. În brișcă se vedea un om cărunt, desbrăcat de surtuc și cu toate acestea aburit de căldura atmosferei: el era maiorul Bacinschi.

Maiorul Bacinschi au fost un tip în societatea noastră, însă un tip original și plăcut. Polon de naștere, el fusese de tânăr înrolat în oastea rusească, făcuse campaniile Franței și ale Italiei sub comanda lui Suvarof, și la 1834, după încheerea păcii între Turcia și Rusia, el se așază la Moldova în calitate de staroste rus.

Câțiva ani mai în urmă, maiorul fu numit șeful corpului pompierilor, pe care el îl organizează prea bine. Cine nu-și aduce aminte de maiorul Bacinschi alergând la foc când călare pe calul său roib, când călare pe o saca, când în uniformă, când în halat

după cum îl apuca vremea. Adevărul este că pompierii noștri făceau minuni sub direcția lui.

Maiorul Bacinschi era un *bon vivant*, și avea un bogat repertoriu de anecdote variate, pe care le povestea într'o limbă moldo-ruso-leșească de multă originalitate. Toți îl iubiau în societatea Iașilor și toți voiau să-l aibă la petrecerile lor, căci el aducea pretutindene acea veselie plăcută ce izvorăște dintr'o inimă bună.

Ajungând în deal la Strungă, maiorul se opri puțin ca să se răsuflă caii și privi cu mulțumire întinsa panoramă, de se desfășura sub ochii lui! *Preocrasnai!* zise el după obiceiul său, și lăsând brișca pe deal începu a se coborî singur în vale cu pușca în mână. Păsările ciripiau în umbra copacilor; cimbrii răspândeau în aer un miros plăcut, însă soarele era nesuferit; maiorul se puse jos sub un tufar de măcieș, așteptând ca sa vie trăsura. De o dată tufarul se deschise și dete drumul la vr'o 12 indivizi, cari înconjurară pre vechiul militar.

— Domnule! îi zise unul din ei, nu cumva se întâmplă să ai vre-o pungă de prisos?

— Șto? întrebă Maiorul.

— A! ești Rus? *No davai rubla*, căpitane!

Maiorul înțelese și scoase din buzunar vr'o câți-va sorocoveți.

— Par'că ai și un ceasornic, observă hoțul... adu-l încoace... Nu'i vr'un lucru... o ceapă... al meu e mai boeresc. Hoțul scoase din sân un *breguet* de aur.

— Vrei să schimbi cu mine, întreabă maiorul.

Hoții începură a râde, iar căpitanul lor zise :

— Ești maiorul Bacinschi, te cunosc eu de la Iași... ai scăpat de foc casa unui neam al meu din Păcurari. Na-ți o carboavă de drum.

— Dar cine ești d-ta?

— Eu sunt Ion Petrarul!

— A, *precrasnai!* D-ta hoț, dar om cinstit!

Banda aceasta fu prinsă peste câteva luni. Unul din ei primi să devie călău, pentru ca să scape de moarte, însă el era țigan!

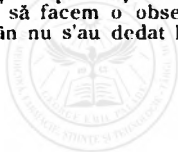
Românul se face hoț, se face ispravnic, se face judecător, dar călău nici o dată!!

1) Cf. următorul pasagiu din Poeziile populare ale lui Alexandri: „Inceputul baladei lui zice :

Cine trece'n Lunca mare?
Ioan Petrarul călare
Cu calmeau despre soare
Cât o roată de car mare,
Cu trei rânduri de pistoale
Și-un baltag legat de șale.

...Hăituit de o poteră ca o fiară sălbatică și prins de a doua oară el fu spânzurat în câmpul de la frumoasa, de însuși tovarășul său Gavril buzat, țigan de soiu carele primi a se face călău pentru ca să-și scape viața.

Aci e locul să facem o observație că nici o dată un Român nu s'au dedat la trista meserie de călău*.

CUGETARI

Scrise în închisoarea dela Cluj.

Fiecare revoluție trebuie să nască un adevăr pe lume, și fiecare criză prin care au trecut omenimea au produs un bine sau germinul unui bine, dar nimic până acum nu a putut să desfășureze falsul patriotism.

Falsul patriotism este masca egoismului în timpurile de tulburare.

Aceia cari speculă libertățile popoarelor, cari nu au alte principii decât interesul personal, alt Dumnezeu decât pre sine însuși, altă profesie de credință decât *noi prin noi și pentru noi*; aceia care nu cred nici în popor, nici în libertate, nici în sacrificiuri, nici în devotament se acopăr cu haina patriotismului în zilele de lupte, în zilele cele mari ale popoarelor. Ei par'că fac sacrificiuri, dar nu sacrifică nimica, ci pun la dobândă.

Frazele sunătoare ale celor ce grăesc mult ascund adese ori precugetări urâcioase. Adevărații oameni ai poporului, aceia cari gândesc ca dânsul, vorbesc puțin, lucrează cât pot și plâng, când alții tot grăesc! Poporul suferă și geme; poporul lucrează, poporul nu grăește decât prin tăcerea lui.

Când adevărații oameni ai poporului au grăit și cu umărul poporului au răsturnat o lege despotică, un rege, o instituție nedreaptă, falsii patrioți se îndeasă la paradă, apucă partea cea mai mare... și atunci advin lucruri neuzite, de care națiile se rușinează mai pe urmă.

Sub cuvântul de *adevăr* și de *bine comun*, falsii patrioți sună în toate părțile și în sânul gloatelor se găsesc oameni buni, însă slabi de minte, carii se ecsaltă la vorbele lor, se răspândesc prin țară și tulbură conștiința concetățenilor.

Gloatele sunt îndurătoare, căci ele sunt puterea lor.

Toate popoarele au asemănare între ele, căci au același suferințe; ele au instincturi generoase.

Hulă și blestem asupra celor ce înșeală popoarele.!

Oamenii libertății sunt pentru respectul și neviolabilitatea omului ; falsii patrioți sunt pentru măsurile de sânge, de încușiție, de turburare¹⁾.

Libertatea nu poate tot odată să fie binele suprem și să sufere arbitrariul.

Albitfariul ucide libertatea, și adese-ori el se naște din excesul libertății, din licență.

Adese ori aceia cari strigă în contra aristocrației, sunt niște aristocrați ascunși în sdrențele demagogiei, niște falsi patrioți.

Acești aristocrați de uliță, de noroiu, de patimă sunt cei mai aprigi dușmani ai libertății. Ei decretează legile de proscricție, ei măsură și vând libertatea ca o marfă ; ei aruncă pietre oamenilor de pace și de onoare²⁾ ; ei acuză de trădare pe cine nu vrea să scoboare în rândul lor.

Adevărații patrioți sunt senini, căci adevărul e senin ca cerul zilelor frumoase ; sunt îndurători, căci libertatea este mizericor-

1) în text „turbare“.

2) în text „onor“.

dioasă; sunt drepti, pentru că libertatea este însăși dreptatea.

Evanghelia este cartea libertății. Hristos nu a zis: „Ucideți pre aceia cari nu vreau să creadă în mine; Hristos au zis: „Cuvântul este pentru toți acei care vreau să-l asculte“.

Dacă Hristos s'ar cobori astăzi, pe pământ, falsii patrioți l-ar răstigni în numele libertății.

O, libertate, tu ești strigătul lumii, dar nu ești încă credința sa!

Nu bunele legi, dar bunii judecători apără altarul libertății.

Judecătorii cari discută legea, aceia cari gândesc la înaintări și sunt mușcați de șerpele ambiției, aceia cari consideră legea ca un mijloc folositor pentru sine, sunt mai periculoși decât plagele Egiptului.

Judecătorii cari gândesc la siguranța societății, la suferințele omenirii, la mărirea sacerdoțiului ce sunt chemați a exercita acei judecători însemnați pe frunte cu degetul lui Dumnezeu sunt adevărați stâlpi ai

templului Dreptății; ei sunt gloria unei nații.

Nația lucrează pentru toți, judecătorul trebuie să lucreze pentru fiecare.

Când judecătorii vor înțelege caracterul sacru al misiiei lor, atunci numai libertatea va domni în lume!

Zelul degeneră în patimă și patima în nedreptate. Judecătorii extra-ordinari, tribunalele excepționale, puterile discreționare, etc., nu fundează libertatea, ci terorismul.

Dacă sunt oameni de bună credință, carii cred în asemeni mijloace, plângeți-i! dar mai cu seamă plângeți popoarele cari îi sufăr!

Terorismul naște despotismul în numele libertății! Despotismul naște o suferință surdă, ce deschide în inimi isvoare nesecate de ură și de răsbunare.

Interesele leagă pre oameni, dar interesele trebuie să fie reciproce.

Fundați programul libertății pe această bază simplă și nu va mai exista dușmănie între nații, nici ură între oameni.

Nu ziceți „fiecăruia partea sa“ ; dar ziceți : „tuturor aceeaș parte“ !

Când șefii națiilor se vor gândi serios la fericirea popoarelor și vor înțelege că mărirea lor adevărată consistă în binele comun, atunci ei vor fi cei întâi cari vor proclama libertatea, căci prin libertate mijloacele fiecăruia se întind, puterile-i se înzecesc, dorințele nobile își iau sbor și inimile se unesc într'o sinceră frăție.

Însă a înjosi pre unii pentru a înălța pre alții, nu este un act conform cu principiile fraternității, nici cu principiile dreptății.

Șefi ai națiilor, judecători, patrioți! voi toți cari, aspirați a fi mari în lume, gândiți-vă în actele voastre că nu este mai sfânt, mai simplu, mai dumnezeesc adevăr decât acesta: *Nu face altuia ceea ce n'ai voi să ți se facă ție!*

Dacă aș avea să-mi fac testamentul politic, aș zice concetățenilor mei:

„O, fraților, alegeți judecători buni!

„Opriti birocratia de a deveni o putere

despotică ; căci ea nu trebuie să fie decât *servitoarea* publicului care o plătește.

„Astupați-vă urechia la glasul falsilor patrioți. — Astfel țara va fi scăpată de trădători și de călăi.

Cu cât dobândesc experiență prin studiul omenirii, mă conving că libertatea absolută este cu neputință în lume fără o deplină transformare a neamului omenesc.

Printre instituțiile moderne, garda națională este una din cele mai frumoase și tot o dată mai periculoase.

O gardă națională inteligentă, serioasă lipsită de fanatism politic reprezintă siguranța¹⁾ publică, ordinea, respectarea legilor, libertatea individuală și nedependința patriei.

O gardă națională neinteligentă devine instrumentul orb al falsilor patrioți. Ea poate să puie în pericol libertățile publice, înlocuind despotismul tronului prin despotismul uliței.

1) In text „securitatea”.

Dintre toate despotismele nici unul nu e mai urât decât acel ce cată prin fereastră înlăuntrul familiilor, se amestecă în afacerile private și face a depinde siguranța, liniștea și chiar viața concetățenilor de la brotejearea indivizilor, iar nu de la scutul legilor.

Libertatea în mâna mulțimii este o armă cu două tăișuri.

Acolo unde principiul egalității, de și consacrat prin lege, nu a prins încă rădăcină în moravuri, minoritățile vor fi adese victimele majorităților, căci gloatele sunt mefiante (neîncrezătoare), neluminate și lesne de a pleca urechia la minciunile și la perfidia celor răi,

În așa stare de lucruri ades libertatea este înlocuită prin brutalitate, și egalitatea prin silnica reducere a tot ce este mare la o măsură mică și degradătoare!

Lumea aspiră a se reinnoi! Cine poate însă prevedea toate daunele, toate suferințele, ce sunt rezervate lumii!... Numai atunci omenimea va hălădui în bine și în pace, când caritatea evanghelică își va lua locul ce i se cuvine în organizarea societăților!

POEZIA POPORALA

I.

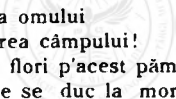
Datinele, povestile, muzica și poezia sunt arhivele popoarelor. Cu ele se poate ori când reconstitui trecutul întunecat.

Din studiul lor ne vom lămuri despre origina limbii noastre, de nașterea naționalității romane, de plăcerile naturii cu cari este înzestrat poporul, și de luptele ce le-au susținut coloniile române pân'a nu se preface în locuitorii de astăzi ai vechei Dacie.

Intre diferitele neamuri răspândite pe malurile Dunării nici unul nu are ca neamul românesc o poezie populară atât de frumoasă și atât de originală, atât de variată și atât de strâns unită cu suvenirile anticității.

Născut din sânge meridional, strămutat

de sub un soare ferbinte într'o țară nouă, neamul român au păstrat o închipuire fecundă, vie, grațioasă, o agerime de spirit care se traduce în mii de cugetări fine și înțelepte, o simțire adâncă de dragoste pentru natură și o limbă armonioasă care exprimă cu gingășie și tot odată cu energie toate aspirările sufletului, toate iscodirile minții.

Viața omului
Floarea câmpului!
Câte flori p'acest pământ
Toate se duc la mormânt;

Insă floarea lacului
Stă la ușa raiului
De judecă florile
Ce-au făcut miroasele

Mult am cerceta în literaturile cele mai înaintate și în operele poezilor celor mai eminenți, fără a găsi o idee atât de minunată și așa de frumos zisă. O asemenea idee este rezumatul cuminției omenești, relevarea simțului de nemurire, exprimat prin gazul poporului. *Vox populi, vox Dei!*

II

Poezia populară este întâia fază a civilizației unui neam, ce se trezește la lumina vieții; car când acest neam cade din vechea sa civilizație, poezia populară devine paladium al limbii și al obiceiurilor strămoșești. Pentru noi ea este și o fază și un paladium.

De vom deschide pre Virgil și pe Ovid, ne vom găsi, pot zice, acasă la noi. Virgil istoricul didactic și poetic al vieții agricole, autorul *Georgicelor*, descrie însăși viața câmpenească a Românilor de astăzi. Ovid este izvorul credințelor mitologice, ce sunt răspândite între noi prin povesti și tradiții. În el găsim, ca și în gura poporului nostru, fete și flăcăi schimbați în brazi, în păuni, în dafini, dobitoace cari grăesc, paseri măestre etc. etc.

Pe lângă acești doi creatori de poezie antică s'au adăogit un al treile poet, *păstorul* câmpiilor și al munților noștri, care au produs cea mai frumoasă epopée păstorească din lume: *Meorița*. Insuși Virgil și Ovid s'ar fi mândrit cu drept cuvânt, dacă ar fi compus această minune poetică.

III

Poporul e un mare neolog, când îi face trebuință; el răstoarnă sistemele învățaților, când ele nu sunt întemeiate pe logică, și își formează o limbă curată, expresivă, armonioasă, căci îi place armonia. El cată să cuprindă în puține cuvinte o lume de idei, fiind *vorba lungă sărăcia omului*, adică sărăcia gândului; prin urmare tocmai în forma frazelor lui descoperim rudirea limbii noastre cu limba latină.

Poporul împarte poeziile sale în *cântice batrânești*, în *cântice de frunză*, în *doine* și *hore*.

Cele mai multe balade, ce le-avem, datează dela secolii XVI, XVII și XVIII precum: Toma Alimoș, Gruea Grozovan, Codreanul, Ghimiciu¹⁾, Novac, etc.

Societatea de pe atunci era răsboinică; toți oamenii erau înarmați și în picioare, toate ideile pornite spre luptă cu dușmanii țării. Principatele noastre de-abia știau că au tractate cu țările vecine; lovirile

1) La Alexandri, ed. II-a „Ghemisș”; ined. I-a nu se găsește.

erau zilnice când cu Leșii, când cu Ungurii, când cu Tătarii, când cu Turcii și, ce e mai trist, când chiar cu Românii. Arăturile se făceau cu o mână pe coarnea plugului și cu una pe pală, căci Tătarul sta la pândă în marginea țării. Când Tătarul prăda în țară, Românul găsea cu drept să-și întoarcă paguba cu dobândă; așa el era mai mult prin Bugeac decât pe acasă.

Cânticele bătrânești adevărate cronicele, însă cânticele au un ce care te mișcă până'n suflet: nu poți sta în neimire când auzi pre Gruea Grozovan zicând;

Alei! tu Ghirai bătrân,
Lasă cel hamger la sân,
Că eu sunt puiu de Român
Și nu-mi pasă de păgân!¹⁾

! Nu poți să nu admiri calul lui Codreanu, care când fugia: *văile se limpezia!*²⁾

1) La Alexandri, primul vers are forma: „Alei Doamne, Han bătrân” și cel din urmă „nu-mi pasă de-un păgân” (ed. I-a, pag. 24 și ed. II-a, pag. 78).

2) Cf. Alexandri. nota 5 dela pag. 93, ed. II-a.

„Astfel murgul meu fugea
Văile se limpezia

Imagină minunată de repezimea calului”. In ed. I-a această notă lipsește.

Nu poți să stai nesimțitoriu în auzul armoniei limbei poporului, când Toma Alimoș zise murgului său :

Așterne-te drumului
Ca și iarba câmpului
La suflarea vântului! ¹⁾

Frumoase timpuri de vitejie au fost acelea unde Românul intra în doi ca în doisprezece și unde Hanul Tătarilor trimitea *jalobă* către Domnii Moldovei cu rugămintea ca să poruncească Grozăvenilor de pe atuncia *de a nu le mai opri calea, când se întorceau cu pradă din Țara leșească!*

Însă roata norocului se întoarce! Starea Principatelor se schimbă; neatârănarea lor piere; poporul suferă, vitejia lui amortește și trece de la gloate la cete, de la cete la indivizi, și prin urmare baladele strămoșești sânt înlocuite prin *cântice de frunză*, cântice hoțesti.

1) Cf. Alexandri, nota 10, dela pag. 76, ed. II-a

Așterne-te drumului
Ca și iarba câmpului
La suflarea vântului.

Icoană vie și admirabilă de fuga calului*. În ed. I-a această notă lipsește.

IV.

Poezia populară este nu numai expresia cea mai vie a caracterului național, dar ea aruncă și o lumină asupra comerțului din timpurile trecute:

Măiculița tot mă 'ntreabă,
Care muncă mi-e mai dragă?
Un cal bun de călărie
Și arme de *Veneție* 1).

Nici Miron, nici Neculcea, nici Urechei în cronicile lor nu pomenesc de comerțul Venețianilor și al Genovenilor cu țările cu țările noastre; însă cântecul popular îndeplinește acea lacună cu două cuvinte.

1) In ed. I-a a „Poeziilor populare“ ale lui Alexandri aceste versuri nu se găsesc. In ed. II-a au forma:

„Taica maica tot mă'ntreabă
Care muncă mi-e mai dragă?
Munca cea de haiducie
Pistoale de veneție
Și cal bun de călărie“ (pag. 290).

El asemenea arată dragostea nemărginită a Românilui pentru frumusețele naturii, ca o moștenire virgiliană.

Primă-vară, mama noastră
 Ia zăpada de pe coastă
 Iarba verde să mai crească
 Sufletu-mi să-mi răcorească;
 Să-mi aud ceriul tunând,
 Să mai văd turme păscând!

Este dar nevoie de a mai analiza simțirea exprimată în aceste rânduri și poetica lor frumusețe?

Este oare vre-o introducere mai minunată în literatura modernă, un tablou mai omeric decât această strofă care începe un vechiu cântec haiducesc?

Sub poale de codru verde
 O zare de foc se vede,
 Și 'mpregiurul focului
 Stau haiducii codrului!... etc.

Este mai simplă, mai colorată, mai frumoasă descriere de cât aceasta din halada Baduiului?

Pe luciul Dunării
 La scursurile Gârlii,
 La cotitura mării,
 Ian, mări, că mi-și venia,..
 Un caic lung, șinuit.
 Pe dinuntru poleit,
 Cu postav verde 'nvălit
 Și 'n caic ședea lungit
 Tăetorul Frâncilor,
 Măcelariul Turcilor!.. etc. 1).

! Poezia populară se mai deosibește și prin o cunoștință psihologică, care denotă spiritul observatoriu al poporului.
 ' De voește să arate cochetăria femeiască, cânticul zice :

Puica trece și zâmbește
 Și-a mă zări nu voește, etc.

In balada: „Păunașul Codrilor“ femeea privind lupta pe moarte a doi voinici, cari o iubesc, zise cu mândrie :

1) La Alexandri, in ed. I-a:
 „Pe luciul Dunării,
 La scursurile gârlii.
 La cotitura mării,
 Ean mări că și venia
 Tăetorul Frâncilor
 Măcelarul Turcilor“,

Din doi care-a birui
 Eu cu dânsul m'oiu iubi.
 Bărbăţel voios mi-a fi etc. 1)

La notiţele preţioase despre relaţiile noastre politice şi comerciale, poezia populară mai adaugă o largă prescriere de stare morală, be obiceiurile stărei înti

(partea II-a, pag. 90); în ed. II-a.

Pe luciul Dunării
 La scursurile gârlei.
 La cotitura mării,
 Ean că se zărea plutind
 Cu lopeţile vâslind,
 Cu pânzele fâlfâind.
 Un caic mare, bogat
 Cu postav roş îmbrăcat,
 Pe-n afară zugrăvit
 Şi pe margini poleit.
 Da n caic cine era!
 Era Căpitan—Paşa
 Baş Agaoa Turcilor,
 Măcelarul Frâncilor"...(pag. 124).

1) La Alexandri, în ed. I-a

"Şi ori care-a birui
 De bărbat eu l'oi primi" (partea I-a, p. 55).

în ed. II-a:

"Şi ori care-a birui
 Eu cu dânsul m'oiu iubi"(p. 25.)

me și de organizarea socială a Principatelor; prin uumare poezia poporală trebuie să fie obiectul studiilor noastre serioase, dacă vrem să aflăm cine am fost și cine suntem.

V.

Albia literaturii noastre e atât de îngustă, că de aș zice că mai nici o scriere nouă nu posedă condițiunile unei scrieri nemuritoare, aș zice un adevăr supărătoriu pentru tagma literaților, și adevărul da când lumea umblă cu capul spart: însă mărturisesc, că privind babilonia lingvistică din zilele noastre, mă îngrijesc pentru viitorul nostru literar și mă mângâi numai cu credința că că acest viitor își va găsi loc de scăpare poezia poporală.

Imi închipuesc că sunt un străin sosit în Moldova sau în Valahia cu dorința de a studia istoria, datinele, natura și geniul neamului românesc. Cumpăr o bibliotecă întreagă de cărți scrise în felurite jargonuri, istorie, poezie, jurnalistică, etc.

Deschid o carte istorică, și văd în ea nume, date, pomeniri de războaie, însă nici o idee de mișcare socială, de institu-

turi. de gradul civilizației diferitelor epoce. Nemulțumit mă duc să vizitez monumentele, dar nu voi descoperi un vestigiu din lumea trecută: monumentele lipsesc! Mă întorc deci la limba și la literatura de astăzi!... aicea mă cuprind fiori de ghiață!

Gramaticile îmi par niște seci disertațiuni de lingvistică latină, franceză, italiană... însă nu adevărate gramatici românești.

Cercetez literatura și dau de o amestecătură indigestă de limbile neolatine, de o sumă de idei luate fără nici un sistem de la străini, și prin urmare nu-i găsesc nici un caracter original.

Unde este dar românismul? Unde să-l caut pentru ca să-mi fac o idee exactă de geniul român?

Din întâmplare mă plimb într-o zi printr'un iarmaroc, și de odată mă cred în altă lume. Văd oameni și haine, ce nu văzusem în orașe; aud o limbă armonioasă, pitorească și cu totul străină de jargonul cărților. De unde eram la îndoială, dacă Românii sunt o nație sau o colonie cosmopolită modernă, un soi de Algeria franco-italiano-grecească, încep a întrevedea adevărul.

Iată un om cu fisionomia veselă! El intră într'o colibă de frunze, scoate de sub surman un instrument, ce-i zice *laută*, și se pune a cânta. Mulțime de oameni se în-

deasă împrejurul lui și îl ascultă cu dragoste, căci el zice balade strămoșești!... Ochii mi se deschid; o naționalitate întreagă se desvăluște în graiu, în hainele, în tipul antic, în cântecele acelor oameni.

Lăutarul cântă:

Pe câmpul Tinechiei,
Pe zarele câmpiei,
Răsărit-au florile
Odată cu zorile?
N'au răsărit florile,
Și-au scos badea oile
De-au umplut văfle... etc.¹⁾

1) La Alexandri:

Pe câmpul Tinechiei,
Pe zările câmpiei,
Răsărit-au florile!
N'au răsărit florile
Și-au așezat stânile
Pe toate movilele!

(ed. I-a, partea II; pag. 81),

Pe câmpul Tinechiei
Pe zările câmpiei
Răsărit-au florile
Odată cu zoaile?
N'au răsărit florile
Și-au dus Costea oile
De-au așezat stânile
Pe toate movilele.

(ed. II-a, pag. 50), — A se vedea și *Cântarea României*, vers. 5

Și dinaintea mea se desfășoară un tablou care mă încântă; mai pe urmă lăutarul, vrând să mă aducă în extas, începe balada Meoriței:

Pe un pîcior de plaiu
 Pe gură de raiu
 Iată vin în cale,
 Se cobor la vale
 Trei turme de miei
 Cu trei ciobănei... etc.

Și când el sfârșește, toată nedumerirea s'a șters din minte-mi; rămân convins de naționalitatea română, de geniul român, de adevărata literatură română.

Înțeleg dragostea Românului pentru țara lui; îl înțeleg de ce zice el:

In neagra străinătate
 Dorul m'apucă de spate. ;

Înțeleg puterea legăturilor de familie: când el suspină în modul cel mai poetic,

Bate vântul printre brazi
Și miaduce dor de frați ;
Bate vântul pintre flori,
Imi dă dor de la surori ;
Bate vântul printre munți
Imi dă dor de la părinți... etc.

Iată poezie ! Iată adevărata literatură, de care se pot mândri Românii !

Fie forma versurilor uneori defectuoasă, ele îmi par mie poleite cu razele geniului. Privighetoarea nu e frumoasă, dar cântecul ei este din rai.

